

УДК: 378.046-021.68:37.011.3-051]:001.102

DOI: 10.31652/2412-1142-2020-56-78-89

Кузьмінський Анатолій Іванович

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент
Національної академії педагогічних наук України, професор,
Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка, м. Глухів, Україна
ORCID ID 0000-0001-9338-1882
anatoliy230743@ukr.net

Біда Олена Анатоліївна

доктор пед. наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології,
Закарпатський угорський інституту ім. Ференца Ракоці II
ORCID ID 0000-0002-0448-0852
tetyanna@ukr.net

Чичук Антоніна Петрівна

доктор педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
ORCID ID 0000-0002-9982-3634
Toniabida@ukr.net

Кучай Олександр Володимирович

доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID 0000-0002-9468-0486
kuchay@ukr.net

Кучай Тетяна Петрівна –

доктор педагогічних наук, професор кафедри психології і педагогіки,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
ORCID ID 0000-0003-3518-2767
tetyanna@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. На основі аналізу процесу становлення національної системи післядипломної педагогічної освіти виявити основні тенденції в інформаційному забезпеченні педагогічних працівників в системі післядипломної педагогічної освіти, визначено його теоретико-методологічні засади, обґрунтовано перспективні напрями й основні шляхи вдосконалення інформаційного забезпечення цієї підсистеми освіти педагогів як органічної складової неперервної педагогічної освіти в Україні.

Здійснене вивчення стану інформаційного забезпечення педагогів дало змогу встановити, що основні функції науково-педагогічної інформації – аналітико-прогностична, інтегративна, оперативного і цілеспрямованого інформування різних категорій фахівців-педагогів – реалізуються недостатньо. Це пояснюється багатогранністю й складністю педагогічного процесу, низьким рівнем і обмеженим діапазоном розвитку систем оперативного диференційованого науково-методичного обслуговування різних категорій педагогічних працівників. Сучасна галузева система науково-педагогічної інформації не виконує в належному обсязі комунікативні функції: методи й технологія підготовки та поширення інформації недостатньо ефективні, відсутня координація науково-інформаційної діяльності, низький рівень технічного забезпечення органів інформації та їх взаємодії.

На основі теоретичного аналізу руху потоків інформації в системі післядипломної педагогічної освіти, програм інформаційно-бібліотечного обслуговування педагогічних працівників доведена доцільність створення центрів науково-інформаційного забезпечення підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Визначено шляхи вдосконалення інформаційної функції післядипломної педагогічної освіти: створення автоматизованої корпоративної інформаційної системи, корпоративного Інтернет-сайту

для організації віддаленого пошуку й доставки електронних копій матеріалів із фондів Державної науково-педагогічної бібліотеки, бібліотек навчальних закладів, обміну ресурсами з іншими бібліотеками та організаціями; розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій у закладах післядипломної освіти; підготовка педагогічних працівників до використання комп'ютерних технологій та ін.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, педагог, післядипломна педагогічна освіта, комп'ютерні технології, створення автоматизованої корпоративної інформаційної системи, корпоративний Інтернет-сайт, інформаційні і телекомунікаційні технології, використання комп'ютерних технологій.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Інформаційне забезпечення педагогічних працівників – одна з найважливіших функцій системи післядипломної педагогічної освіти. Інтенсифікація й підвищення ефективності професійної діяльності (педагогічної, управлінської) залежить від її інформаційного забезпечення, повноти й цілеспрямованості інформування, посилення взаємодії суб'єктів науково-педагогічної інформації [1].

Розв'язання проблеми інформаційного забезпечення впровадження освітніх інновацій у підвищення кваліфікації передбачає розробку й застосування спеціально організованої системи, що, на нашу думку, покликана забезпечити єдине структурне уявлення всіх інформаційних елементів процесу впровадження освітніх інновацій та її змістове наповнення [2].

Нині традиційні друковані джерела інформації витісняються інформаційно-телекомунікаційними системами з необмеженими можливостями. Інформація дає можливість інтегрувати людські зусилля не тільки в окремих ланках, а й у всій своїй діяльності [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнопедагогічну підготовку педагогічних кадрів досліджують І. Зязюн, В. Кремень, С. Ніколаєнко, Н. Ничкало, О. Савченко та ін. Різні аспекти базової й післядипломної педагогічної освіти висвітлені у працях Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, С. Крисюка, В. Лугового, В. Майборода, Н. Протасової. Так, О. Дубасенюк розглядає виховну діяльність учителя загальноосвітньої й професійної школи. В. Луговий досліджує закономірності функціонування й розвитку педагогічної освіти як специфічної підсистеми вітчизняної освітньої системи. В. Майбородою відтворено історію розвитку національної вищої педагогічної освіти в Україні (1917–1992 рр.), розкрито її структуру, зміст. Процес становлення й розвитку післядипломної освіти педагогічних кадрів досліджується у працях С. Крисюка, де відображено її сутнісну сторону, виявлено й охарактеризовано провідні тенденції, національну специфіку, обґрунтовано періодизацію розвитку. Н. Протасовою визначено андрагогічні принципи функціонування системи післядипломної освіти, удосконалено класифікацію її функцій.

Мета статті. На основі аналізу процесу становлення національної системи післядипломної педагогічної освіти виявити основні тенденції в інформаційному забезпеченні педагогічних працівників в системі післядипломної педагогічної освіти, визначити його теоретико-методологічні засади, обґрунтувати перспективні напрями й основні шляхи вдосконалення інформаційного забезпечення цієї підсистеми освіти педагогів як органічної складової неперервної педагогічної освіти в Україні.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для розв'язання дослідницьких завдань використано комплекс взаємодоповнювальних методів: системно-історичного (для розгляду історичних передумов та еволюції післядипломної педагогічної освіти), логіко-історичного (для розгляду наукових основ післядипломної педагогічної освіти), хронологічного й діяхронного (для дослідження процесу становлення післядипломної педагогічної освіти); функціонально-структурного аналізу, що дав змогу простежити причинно-наслідкову й історичну зумовленість виникнення

досліджуваної проблеми, виявити закономірності й тенденції її розвитку; компонентно-структурного й системно-структурного аналізу для розгляду післядипломної педагогічної освіти та її компонентів як системи, що містить у собі різні підсистеми; систематизація й узагальнення опрацьованих матеріалів для формулювання висновків, рекомендацій і визначення шляхів подальшого розвитку інформаційного забезпечення післядипломної педагогічної освіти в Україні.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційна діяльність є невід'ємною частиною всіх сфер суспільного життя. Вона має певні цілі й завдання, для реалізації яких існують конкретні методи й засоби, що сприяють отриманню необхідних результатів. В Україні існують спеціальні інформаційні установи, які становлять систему інформаційного забезпечення користувачів документальною інформацією універсального, галузевого, проблемно-тематичного змісту. Створюються також умови для здобуття спеціальної професійної освіти в цій галузі – підготовка фахівців для роботи в підрозділах інформації. Водночас, інформаційні структури формуються як органічні складові багатьох установ, організацій, фірм. Інформаційна діяльність охоплює всі галузі науки, освіти, виробництва, а також економіку, політику, культуру, техніку, природознавство тощо. Отже, вона є не тільки окремою функцією суспільства, а й складовим елементом людського життя.

Науково-інформаційна діяльність вважається ключовим напрямом інформаційної діяльності [4]. Аналіз науково-інформаційної діяльності в галузі педагогіки й освіти дозволяє виділити такі її функції:

- *документально-фактографічна*, яка реалізується системою пошуку, виявленням і систематизацією необхідних даних, фактів, що містяться у відповідних джерелах, і доведення їх до певної категорії фахівців. Вони стають основою одержання нових знань, теоретичних узагальнень;
- *аналітико-прогностична*, яка спрямовує систему науково-педагогічної інформації на вивчення потоку науково-педагогічної літератури й виявлення пріоритетних тенденцій та ідей;
- *інтегративна*, що виступає зв'язком між сферою управління, педагогічною наукою і практикою. Цей зв'язок здійснюється за рахунок оперативного й цілеспрямованого доведення інформації про досягнення педагогічної науки, практики та сфери управління до різних категорій фахівців у галузі педагогіки й освіти;
- *диференційна* – протилежна інтегративній, спрямована на вибірковість інформації у відповідності з об'єктивними й суб'єктивними інформаційними потребами, які формуються в ході педагогічної діяльності;
- *трансформаційна*, розрахована на концентрування необхідних і важливих для педагогічної сфери даних із різних галузей знань. Це зумовлено тим, що предмет педагогічної науки характеризується багатогранністю, активною позицією суб'єктів – педагогів і педагогічних колективів, комплексністю та ін. У цьому зв'язку досягнення різних наук у педагогіці й освіті трансформуються більш інтенсивно порівняно з іншими галузями знань.

Не менш важливими є й такі функції як випереджувальна, інваріантно-синтезаційна, прагматична, яка сприяє як запровадженню нових наукових ідей у практику, так і використанню результатів новаторського й передового досвіду.

Вищезазначені функції підкреслюють зростаючу роль науково-педагогічної інформації в системі післядипломної педагогічної освіти. Оперативна, повна, точна, адресна інформація, яка відповідає об'єктивним і суб'єктивним потребам, стає важливою зв'язною ланкою між сферою управління, педагогічною наукою і практикою.

Вищевикладене вимагає перегляду і критичного осмислення функціонування галузевої системи науково-педагогічної інформації та інформаційної діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти. Результати дослідження свідчать, що сучасний її рівень не забезпечує реалізації вказаних функцій, оскільки післядипломна педагогічна освіта не має

єдиної інформаційної системи. Як правило, інформаційні системи розвиваються за галузями: вища, професійно-технічна, середня загальна освіта. Діюча галузева система науково-педагогічної інформації не в повному обсязі виконує свої комунікативні функції: методи й технологія підготовки й поширення інформації недостатньо ефективні, відсутня необхідна координація науково-інформаційної діяльності, має місце невиправдане дублювання окремих дій, низький рівень технічного забезпечення органів інформації та їх взаємодії. Це негативно впливає на інформаційне обслуговування різних категорій педагогів у процесі здійснення ними професійної діяльності. У зв'язку з цим актуальним є розвиток інформаційної системи післядипломної педагогічної освіти та її закладів, створення корпоративного Інтернет-сайту для організації віддаленого пошуку й доставки електронних копій з фондів Державної науково-педагогічної бібліотеки, бібліотек навчальних закладів, обміну електронними ресурсами з іншими книгозбірнями та організаціями [14].

На думку В. Афанасьєва, інформація – “свого роду провідна нитка, що дозволяє людям орієнтуватися у складному лабіринті суспільних подій, упливати на них, ставити собі на службу соціальні й природні сили, домагатися визначеної мети” [5]. Досить влучне висловлювання професора Колумбійського університету (США) Дж. О’Шонессі: “...інформація виконує в управлінні таку ж функцію, що й фари для водія в нічний час. Фари освітлюють дорогу попереду, проте не позбавляють необхідності прийняття правильних рішень. Інформаційна система дійсно позначається на плануванні й організації. Вона повинна впливати на вибір рішення. Крім того, оскільки інформацію потрібно передати за призначенням, нею окреслюється мережа комунікацій, яка, своєю чергою, підсилює чи послаблює організаційну структуру. Потреби в інформації можуть визначати необхідність організації спеціальних відділів, до функції яких входить забезпечення керівництва відповідною інформацією” [1].

Використовувана в процесі управління інформація може бути класифікована за багатьма параметрами: як зовнішня (науково-методична, директивна та рекомендаційна) і внутрішня. До зовнішньої належить інформація, яка надходить від наукових інституцій, державних органів управління, інших організацій, навчальні плани й програми, суспільно-політична, науково-педагогічна, методична інформація. Внутрішня – це дані про стан діяльності закладу, лабораторії (кабінету). Внутрішня інформація являє собою складну систему численних даних, які охоплюють усі сторони діяльності закладу, його керівництва. У цій системі необхідно виокремити головну ланку – ядро інформації, навколо якого й об’єднується система внутрішньоінститутської інформації.

За ступенем стабільності інформацію можна розділити на постійну і змінну. До першої належать інструкції, нормативи, навчальні плани, програми. До другої – поточна інформація, відомості про результати роботи. Інформація має забезпечити виконання трьох умов: своєчасність одержання відомостей, їхню повноту і всебічність. Отже, інформацією є сукупність відомостей, міркувань, які відображають різні аспекти процесів, що здійснюються в системі управління й необхідні для виконання його функцій і життєдіяльності закладу [6; 7].

Адміністрація, працівники системи післядипломної педагогічної освіти повинні мати різноаспектну інформацію про всі сфери функціонування навчального закладу (школи чи іншого закладу освіти): про якість уроків, успішність і відвідування учнів, про виховні заходи, матеріально-технічну базу, медико-біологічні дані про учнів, працівників, їхні сімейно-побутові умови, взаємовідносини в колективі та створення сприятливих умов для їхньої діяльності. Для підвищення ефективності управління необхідне теоретичне й практичне оволодіння процесами одержання, збереження, обробки, передачі інформації. Теорія і практика передачі інформації стала предметом дослідження відносно недавно. Основні напрями розвитку комунікацій, інформаційного процесу в освітній системі об’єднують зусилля психологів, соціологів, педагогів, програмістів. Головним, напевне, є те, що кожен працівник, суб’єкт педагогічного процесу одночасно є і джерелом інформації, і її споживачем – залежно від взаємин і характеру функціональних зв’язків. Тобто працівнику системи освіти

(як і будь-якого підприємства, закладу чи установи) необхідно знати, коли, що й кому потрібно повідомляти, а також, які засоби використати для передачі інформації, включаючи як формальні, так і неформальні канали [8; 9; 10].

Для ефективного управління діяльністю педагогічного колективу важливою є змінна, поточна інформація, що відображає динамізм навчально-виховного, науково-методичного процесу. Збір цього виду інформації – досить складна справа. Ефективне використання інформації вимагає високої швидкості її опрацювання. Змінна інформація, як і умовно постійна, може бути первинною й похідною. Первинною є інформація, яка формується у процесі діяльності закладу й не підлягає опрацюванню для реагування. У практиці управління використовується головним чином похідна (вторинна) інформація, одержана в результаті опрацювання умовно постійної і змінної інформації відповідно до заданої програми. Похідна інформація використовується здебільшого для прийняття рішень.

Залежно від функцій управління зозрізняють планову, облікову й іншу інформацію. Для системи освіти характерна така структура: до 70 % усієї інформації припадає на навчально-методичну, до 20 % – на планову, 10 % – на аналітико-прогнозні й нормативні розрахунки. Висока питома вага несистематичної інформації у сфері освіти пояснюється особливістю навчально-виховного, методичного процесу. Це зумовлено високою кількістю навчально-виховних закладів, управлінських, владних, суміжних установ, які займаються окремими питаннями спільно із закладами освіти, їх багато, вони різнокатегорійні, а також низьким рівнем механізації обробки інформаційних даних. Зростання динамізму навчально-виховного процесу вимагає подальшого скорочення термінів обробки інформації й опрацювання рішень. У цих умовах існуючі в системі освіти облік і звітність не забезпечують швидкого й об'єктивного збору інформації, її опрацювання, а тому вона іноді втрачає свою цінність на момент надходження у сферу управління. Позитивне розв'язання вказаної проблеми зв'язане з використанням у системі сучасних комплексних методів опрацювання та передачі інформації на основі її стандартизації, механізації й автоматизації основних процесів із застосуванням таких засобів, як електронно-обчислювальна техніка, відео, факси, мікрофільми тощо [11; 12].

Комплексне опрацювання інформації передбачає також застосування єдиних форм (стандартів) первинних документів, що відповідають вимогам усіх ланок і ділянок. Перехід процесу збору й опрацювання інформації на такий метод можливий за умови уніфікації первинних документів, отже, уніфікація документів є важливою умовою ефективної організації інформаційної системи.

У практиці існують прості (безпосередні) і складні (опосередковані) інформаційні системи. У простій інформаційній системі інформація надходить безпосередньо з місця її збору до місця використання. Така інформація передається каналами зв'язку як разове повідомлення. Вона характерна для нижчого рівня управління. Зазвичай, при появі такої інформації управлінське розпорядження видається без детального опрацювання даних. Іноді при надходженні разової інформації здійснюється найпростіше її опрацювання: запис отриманих даних, їх зіставлення тощо.

Ручне опрацювання інформації не завжди дозволяє своєчасно підготувати розпорядження, яке дало б можливість проаналізувати подію, що відбулася. У сучасних динамічних темпах розвитку явищ і їх стрімких змін, невчасне надходження інформації приносить шкоду. При механізованому опрацюванні розрив значно менший, а затрати на механізацію швидко відшкодовуються.

Складні інформаційні системи можна класифікувати за різними ознаками. Але визначальною є рівень механізації й автоматизації опрацювання інформації, що підвищує її якість і, відповідно, якість управління. Широке застосування сучасної комп'ютерної техніки для опрацювання інформації дає можливість досягнення синхронності її збору й опрацювання [13].

Інформаційні системи залежно від опрацювання інформації поділяють на централізовані

й децентралізовані. Щодо обсягів – на комплексні, в яких об'єднано весь комплекс управління, і локальні – для визначення окремих функцій управління. Як свідчить досвід багатьох закладів, установ і органів управління освітою, забезпечення інформацією вдосконалюється шляхом установа лінійних і функціональних зв'язків різних видів і конкретних, чітких термінів зворотного зв'язку.

Так, для конкретної інформації про навчальний процес у закладах післядипломної педагогічної освіти використовуються замкнені телевізійні системи. Як правило, шість установлених відеокамер системи дозволяють тримати під спостереженням три навчальні аудиторії. У кожній з них установлено по одній нерухомій відеокамері на передню частину кімнати та аудиторну дошку і по рухомій – у правому куті передньої стіни. Друга відеокамера забезпечує огляд усієї аудиторії. Відеокамери дають можливість при необхідності вдвічі збільшити зображення на моніторах. До системи підключається відеомагнітофон, що записує на стандартну плівку зображення, і звук, який передається по окремому каналу. Одержана з аудиторії “картинка” може подаватися на декілька телеприймачів в аудиторію, де розміщуються спостерігачі (коментатори), на окремі кафедри, що мають у своєму розпорядженні переносні пульти дистанційного управління. Змонтована таким чином система може вести приховані спостереження за заняттям, дозволяє зберегти максимальну “чистоту” дослідницької роботи в аудиторії, де немає сторонніх спостерігачів, які сковували б своєю присутністю викладача і слухачів. Крім цього, педагог, методист, керівник мають можливість спілкуватися з групою слухачів безпосередньо у процесі заняття.

Така установка використовувалася для спостереження за заняттями під час вивчення експериментальних навчальних посібників у процесі роботи з ними методистів і педагогів, а також для запису найбільш цікавих за змістом і побудовою занять і позааудиторних заходів у період роботи курсів і семінарів. Установка дає можливість працівникам інституту вести пряме спостереження за заняттям з різною метою, у різних аспектах і напрямках.

“Пасивне спостереження” за ходом уроку на практичному занятті з педагогіки з безпосередньою участю методиста-коментатора, одночасність дій, пояснення деталей уроку (“укрупнення” і “врізання” цих деталей) дозволяють розкрити складність і багатогранність роботи вчителя-слухача курсів в аудиторії, пояснити його дії, простежити за його реакцією в будь-який момент роботи. Телебачення за своєю специфікою створює у глядачів-дослідників почуття присутності на занятті, робить їх співучасниками педагогічної творчості. Цю обставину необхідно враховувати викладачу: коментар не повинен закривати процес спостереження, педагог має сам усе бачити й чути. Тому рух камери й коментар не синхронні. У момент найбільшого напруження заняття його краще взагалі не коментувати. Методичні зауваження доцільні під час робочих пауз. Можливий також цільовий перегляд певного етапу, частини заняття (наприклад, аналіз методики організації учіння або проблемного викладу нового матеріалу на уроці й т.п.). Засоби технічного забезпечення навчального процесу в аудиторіях ПОПП умикаються на певний час, щоб проілюструвати положення, викладені в лекції педагога, дати матеріал для самостійного аналізу під час лабораторних занять, проконтролювати знання слухачів. Використання відеотехнологій дозволяє створити під час заняття цінну в практичному плані ситуацію, захоплюючий варіант творчої роботи. Керівники ПОПП та його підструктур за допомогою ТЗН знайомляться з ходом заняття, діяльністю слухачів у позалекційній роботі.

Удосконалення системи інформаційного забезпечення у сфері освіти передбачає якісне поліпшення інформаційних систем загалом, але досягти цієї мети можна лише за умови застосування наукових принципів організації інформації. До них належать оптимальність складу показників і документів, максимальна інформативність, достатність документів; пришвидшення передачі інформації. Ці та інші принципи визначають шляхи вдосконалення інформаційного управління. Основними серед них є поліпшення організаційної структури інформаційних систем, раціоналізація документообігу, уніфікація форм документів, механізація процесів обробки інформації.

Інформаційні й телекомунікаційні технології впевнено входять у всі сфери педагогічної діяльності, у тому числі й у систему післядипломної педагогічної освіти. Проблема інформатизації стала стрижнем, навколо якого будується вся система роботи навчального закладу післядипломної педагогічної освіти.

Враховуючи нові досягнення й тенденції у розвитку інформаційних технологій, можливості під'єднання до глобальної комп'ютерної мережі Інтернет, змінюються основні функціональні завдання структурних підрозділів закладу освіти, посилюється їх консультативна функція. Широке використання інформаційних технологій у системі післядипломної педагогічної освіти на базі наскрізної комп'ютерної підготовки слухачів посилює їхню конкурентноспроможність на ринку педагогічної праці. Тому для слухачів рекомендуються спецкурси, вивчення яких підвищує їхню інформаційну культуру. Це, зокрема, "Сучасні інформаційні технології в освіті", "Інформаційні технології навчання", "Педагогічні основи використання комп'ютерних технологій" та ін. Для педагогів проводяться постійно діючі науково-методичні семінари з проблем інформатизації навчального процесу. Слухачів післядипломної педагогічної освіти ознайомлюють з перевагами використання Інтернету. З'ясовується можливість доступу до найновіших джерел інформації, результатів наукових досліджень. Завдяки Інтернету стало реальністю впровадження дистанційної форми навчання. Можливість інтенсивного спілкування між тим, хто навчається, і тим, хто навчає, індивідуалізація навчання виводить цю форму на якісно новий рівень у системі освіти. Однією з основних складових інформаційних технологій дистанційного навчання є віртуальне навчальне середовище як системно-організована сукупність засобів передавання та опрацювання інформації, інформаційних ресурсів, апаратно-програмного й організаційно-методичного забезпечення, яка орієнтована на задоволення освітніх потреб педагогів. Таке середовище забезпечує широкий доступ до навчальних матеріалів з різних курсів, підтримку комунікації учасників дистанційного навчального процесу.

Як свідчать наші дослідження, використання сучасних інформаційних технологій дозволяє підвищити інформованість педагогів, їх професіоналізм, якість і глибину міжпредметних зв'язків, удосконалити зміст післядипломної педагогічної освіти, методи й форми навчального процесу. [14; 15; 16].

Для закладів післядипломної педагогічної освіти соціальним замовленням інформаційного суспільства слід уважати забезпечення належного рівня інформаційної культури педагогів, необхідної для професійної діяльності, яку ми визначаємо як уміння цілеспрямовано працювати з інформацією, використовувати для її отримання, опрацювання, зберігання, передавання комп'ютерні інформаційні технології, сучасні технічні засоби й методи. Невід'ємними компонентами інформаційної культури педагога є розуміння сутності понять, уміння працювати з довідковою, науковою, методичною, реферативною літературою та періодичною пресою; володіння інформаційними технологіями; використання можливостей мережі Інтернет, зокрема бази хмарних технологій.

Сучасна система післядипломного педагогічного навчання працівників освіти містить заклади різних типів. Вони організаційно згруповані в ієрархічну систему, яка об'єднує всеукраїнський, обласний, міський, районний, низовий (навчально-виховні заклади) рівень, що дозволяє організувати сучасне (не рідше одного разу на п'ять років) підвищення кваліфікації кожного працівника освіти. При цьому важливе місце відводиться різноманітним формам і методам організації бібліотечно-інформаційного забезпечення педагогів, а наукове обґрунтування його структури дозволяє оптимізувати цей процес [14; 17; 18].

При опрацюванні потоків науково-педагогічної й методичної інформації та доборі матеріалів необхідно керуватися принципами науковості, конкретності, плановості, контролю й самоконтролю, свідомості й самостійності, оперативності, що створює належні умови для оптимального функціонування системи післядипломної освіти педагогів. Створення

відповідних умов для підвищення професійної майстерності педагогічних працівників і розширення їх поінформованості, бібліотечно-інформаційного забезпечення дозволяє досягти ефективності процесу з урахуванням специфіки їхньої професійної діяльності шляхом доведення необхідних обсягів інформації у проміжку часу, виділеному для курсового навчання, і передбачає обов'язкове визначення тезаурусу педагогів до взаємодії із системою.

Проведений нами аналіз структури і принципів функціонування системи післядипломної педагогічної освіти свідчить, що провідну роль у цій справі відіграє вибір оптимального режиму інформаційного забезпечення педагогів як у курсовому, так і міжкурсовому періодах. Адже основою цієї системи є самостійна робота, самоосвіта.

Вивчення й узагальнення досвіду організації підвищення кваліфікації педагогічних кадрів дає змогу зробити висновок про наявність необхідних умов і позицій для здійснення системи адаптивного інформаційного забезпечення відповідно до потреб педагогів у курсовий і міжкурсовий періоди. Під адаптивно-інформаційним забезпеченням розуміється застосування системи доведення потоків науково-педагогічної й методичної інформації до кожного педагога з урахуванням його пізнавальних можливостей, тезаурусу, з яким він розпочинає взаємодію з цією системою, терміну підвищення кваліфікації, об'єктивних і суб'єктивних інформаційних потреб, виявлених на базі запропонованої нами методики.

На основі спостережень, експериментальної роботи і творчого пошуку розроблено програму організації оптимального інформаційно-бібліографічного забезпечення педагогічних працівників, яка передбачає розгляд у єдності процесу вдосконалення кваліфікації педагогів, доведення потоків науково-педагогічної й методичної інформації, вивчення інформаційних потреб і наслідків педагогічної діяльності. У результаті аналізу матеріалів реалізації програми розроблено модель формування інформаційних запитів керівників навчальних закладів, органів освіти, яка складається з таких мотивів потреби в інформації: для прийняття управлінського рішення, підвищення професійного рівня, реалізації інноваційних технологій, виконання окремих доручень.

При забезпеченні педагогів новинками літератури система вибіркового розподілу інформації модифікується з урахуванням таких особливостей:

- інформація базується не лише на нових надходженнях, а й на вивченні інформаційних запитів педагогів;
- оскільки процес самоосвіти педагогів відбувається одночасно з передачею знань учням, іншим педагогам, вибіркоче розповсюдження інформації організується так, щоб необхідна нова література та інші інформаційні матеріали надходили перед підготовкою до викладу курсу, до спілкування з суб'єктами педагогічного процесу, тобто доставка інформації повинна носити випереджувальний характер;
- до списків літератури та інформаційних засобів, що пропонуються педагогам, включаються не лише нові надходження, а й відомі, такі, які можуть бути використані для підвищення рівня навчально-виховної роботи. В обов'язки бібліотек закладів післядипломної педагогічної освіти входить також інформування педагогічних працівників про книжкові новинки, про наявність відео-, фоно-, комп'ютерних джерел.

Проведені дослідження свідчать, що в різні періоди післядипломної педагогічної освіти максимальний обсяг інформаційних запитів педагогів можливий на основі ефективного використання потоків науково-педагогічної й методичної інформації, якісного виконання бібліотеками визначених функцій. Результати досліджень підтвердили, що в міжкурсовий період для успішного виконання передкурсівих, післякурсівих завдань і самоосвіти педагогів доцільно впроваджувати випереджувальне тематичне інформування на основі координаційних планів роботи кожного підрозділу закладу післядипломної педагогічної освіти.

Результати, отримані нами при аналізі потоків науково-педагогічної й методичної інформації, дали можливість здійснити більш повне використання інформаційних матеріалів з педагогіки, психології, питань освіти й суміжних з ними галузей знань, визначити цінність

різних джерел інформації для підвищення компетентності педагогічних кадрів. Якісний аналіз публікацій свідчить, що комплектування довідково-інформаційних фондів має здійснюватися в досить широкому діапазоні галузей знань, включаючи, передовсім, спеціалізовані міжгалузеві видання.

Про необхідність і корисність ознайомлення педагогів із практикою застосування нових інформаційних технологій (НІТ) свідчить досвід обласних інститутів післядипломної освіти педагогічних працівників (ОІПОПП) України. Після курсового навчання в ньому педагогічні працівники почали активно застосовувати в навчально-виховному процесі навички роботи з новими інформаційними технологіями. Результати використання НІТ педагогічними працівниками подано в табл. 1.

Таблиця 1

Порівняльні результати використання нових інформаційних технологій педагогічними працівниками інститутів післядипломної освіти педагогічних працівників (ОІПОПП) України (кількість респондентів – 1468)

Форми використання НІТ у навчальному процесі	Частота застосування	
	До підготовки (у %)	Після проведеної підготовки (у %)
Використання навчальних програм з різних предметів (комп'ютерні варіанти)	4	36
Використання розвивальних комп'ютерних ігор з навчальних тем	2	38
Використання тестових, графічних, музичних редакторів	0	18
Використання творчих завдань із застосуванням у їх розв'язанні НІТ	0	19
Розробка індивідуальних завдань для НІТ	0	12
Використання телекомунікації	0	6
Використання НІТ для підвищення творчої активності учнів	4	36
Використання відеофрагментів та відеоблоків у позааудиторній роботі	1	23

У діяльності ОІПОПП та їх підструктур (рай-, міськметодкабінетів) склалася ефективна система інформаційного забезпечення одного з основних напрямів роботи – вивчення, узагальнення і впровадження передового педагогічного досвіду на діагностико-прогностичних засадах. Чітко налагоджений зворотний зв'язок усіх підсистем забезпечує інформаційне введення, яке висвітлює реальний рівень досягнення підсистемою запланованих результатів, прийняття рішення працівником ОІПОПП; синхронність інформування всіх суб'єктів процесу вивчення, узагальнення і впровадження кращого педагогічного досвіду; застосування форм і методів, які дають можливість активно й на належному науково-теоретичному рівні оволодіти ідеями досвіду, уміннями практично користуватися його досягненнями; взаємозв'язок наукових працівників, методичного апарату, керівних органів; зміну форм і методів роботи щодо оволодіння передовим педагогічним досвідом; вивчення рівня оволодіння передовим педагогічним досвідом.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

На основі проведеного аналізу інформаційного забезпечення педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти встановлено, що: 1) інформаційне забезпечення педагогічних працівників як складова діяльності закладів післядипломної освіти є важливою організаційно-педагогічною,

методично-науковою передумовою ефективності функціонування системи післядипломної педагогічної освіти, всієї освітньої сфери. Враховуючи численний і ширококатегорійний склад користувачів інформацією з питань педагогіки й освіти, тематичну широту об'єктивних і суб'єктивних інформаційних потреб, слід розвивати масштабні інформаційні системи на основі використання нових інформаційних технологій; 2) основні функції науково-педагогічної інформації – аналітико-прогностична, інтеграційна, оперативного й цілеспрямованого інформування різних категорій фахівців-педагогів – реалізуються недостатньо. Це пояснюється багатогранністю, складністю педагогічного процесу, а також низьким рівнем і обмеженим діапазоном розвитку систем оперативного диференційованого обслуговування різних категорій педагогічних працівників; 3) на основі спостережень, експериментальної роботи, творчого пошуку розроблено програми організації оптимального інформаційно-бібліографічного забезпечення педагогічних працівників, модель формування й задоволення інформаційних запитів керівників навчальних закладів для прийняття управлінських рішень, підвищення професійного рівня та реалізації інноваційних процесів.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі вбачаємо у подальшому вивченні досвіду країн Європейського союзу та виокремленні прогресивних ідей щодо досліджуваної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] О'Шонесси Дж. Принципы организации управления фирмой. – М.: Прогресс, 1979. – 420 с., С. 258.
- [2] Гораш К.В. Система інформаційного забезпечення впровадження освітніх інновацій у підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Теорія та методика управління освітою, № 3, 2010 р. – С. 1–11.
- [3] Клясен Н. Л., Литвиненко Г. М. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу мережею спеціальних бібліотек України. Scientific Journal «ScienceRise» №5/1(5). – 2014 С. 61–65
- [4] Захарова В.І., Філіпова Л.Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 336 с.
- [5] Афанасьев В.Г. Социальная информация и управление обществом. – М.: Политиздат, 1975. – 480 с., – С. 69.
- [6] Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса. – Минск: Изд-во “Университетское”, 1990. – 560 с.
- [7] Васильков Л.М., Прокопенко Л.І. Моделювання ситуацій у практиці підвищення кваліфікації кадрів // Рад. шк. – 1980. – № 8. – С. 81–84.
- [8] Глузман А.В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования. – К.: Изд. центр “Просвіта”, 1997. – 307 с.
- [9] Глушков В.М. Что такое кибернетика? – М.: Педагогика, 1975. – 63 с.
- [10] Скарнь В.К. Информационное обеспечение повышения квалификации педагогических кадров средней общеобразовательной школы (на материалах УССР): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / НИИ педагогики УССР. – К., 1978. – 24 с.
- [11] Литвинов А.Н. Микро-ЭВМ в школах Франции // Сов. педагогика, 1986. – № 2. – С. 114–119.
- [12] Машбиць Ю.І. та ін. Основи нових, інформаційних технологій навчання. – К.: Знання, 1997 – 262 с.
- [13] Апатова Н.В. Информационные технологии в школьном оборудовании. – М.: РАО, 1994. – 228 с
- [14] Кузьмінський, Анатолій Іванович. Теоретико-методологічні засади післядипломної педагогічної освіти в Україні : дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Кузьмінський Анатолій Іванович ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2003. – 443 с.
- [15] V. Bykov, “ICT Outsourcing and New Functions of ICT Departments of Educational and Scientific Institutions”, Information Technologies and Learning Tools, № 30(4), 2012, [online]. Available: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/717>. (in Ukrainian)
- [16] Кучай О. Формирование информационной компетенции – одна из ведущих задач подготовки будущего учителя // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. – Серия: “Педагогика и

- психологія”. – 2010. – № 1(1). – С. 23-25.
- [17] Кучай О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів засобами мультимедійних технологій у вищих навчальних закладах Польщі / за ред. А.І. Кузьмінського. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2014. – 361 с.
- [18] Кучай О. В. Використання мультимедійних технологій у підготовці вчителів початкових класів : навчальний посібник. – Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2015. – 52 с.

INFORMATION PROVISION OF PEDAGOGICAL WORKERS

Kuzminskyi Anatoliy Ivanovych

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Professor, O. Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (Hlukhiv, Ukraine)

ORCID ID 0000-0001-9338-1882

anatoliy230743@ukr.net

Bida Olena Anatoliivna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology, Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II

ORCID ID 0000-0002-0448-0852

tetyanna@ukr.net

Chychuk Antonina Petrivna

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Preschool Education, Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy

ORCID ID 0000-0002-9982-3634

Toniabida@ukr.net

Kuchai Oleksandr Volodymyrovych

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ORCID ID 0000-0002-9468-0486

kuchay@ukr.net

Kuchay Tetyana Petrovna

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Psychology and Pedagogy, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian Institute

ORCID ID 0000-0003-3518-2767

tetyanna@ukr.net

Abstract. Based on the analysis of the process of formation of the national system of postgraduate pedagogical education to identify the main trends in information support of teachers in the system of postgraduate pedagogical education, its theoretical and methodological principles are determined, perspective directions and main ways to improve information support of this subsystem of teacher education in Ukraine.

The study of the state of information support of teachers made it possible to establish that the main functions of scientific and pedagogical information - analytical and prognostic, integrative, operational and targeted information of different categories of teachers - are not sufficiently implemented. This is due to the versatility and complexity of the pedagogical process, the low level and limited range of development of systems of operational differentiated scientific and methodological services for different categories of teachers. The modern branch system of scientific and pedagogical information does not perform the communicative functions in the proper amount: methods and technology of preparation and dissemination of information are not effective enough, there is no coordination of scientific and information activities, low level of technical support of information bodies and their interaction.

On the basis of the theoretical analysis of the movement of information flows in the system of postgraduate pedagogical education, programs of information and library service of pedagogical workers the expediency of creation of the centers of scientific and information maintenance of advanced training of pedagogical workers is proved.

Ways to improve the information function of postgraduate pedagogical education are identified: creation

of an automated corporate information system, corporate Internet site for remote search and delivery of electronic copies of materials from the State Scientific and Pedagogical Library, libraries, exchange of resources with other libraries and organizations; development of information and telecommunication technologies in postgraduate education institutions; training of teachers for the use of computer technology, etc.

Keywords: information support, teacher, postgraduate pedagogical education, computer technologies, creation of an automated corporate information system, corporate Internet site, information and telecommunication technologies, use of computer technologies.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] O'SHonnessi Dzh. Principy organizatsii upravleniya firmoj. – M.: Progress, 1979. – 420 s., S. 258.
- [2] Gorash K.V. Sistema informacijnogo zabezpechennya vprovadzhennya osvithnih innovacij u pidvishchennya kvalifikatsii pedagogichnih pracivnikiv. Teoriya ta metodika upravlinnya osvityu, № 3, 2010 r. – S. 1–11.
- [3] Klyasen N. L., Litvinenko G. M. Informacijne zabezpechennya navchal'no-vihovnogo procesu merezheyu special'nih bibliotek Ukraïni. Scientific Journal «ScienceRise» №5/1(5). – 2014 S. 61–65
- [4] Zaharova V.I., Filipova L.YA. Osnovi informacijno-analitichnoi diyal'nosti K.: «Centr uchbovoi literaturi», 2013. – 336 s.
- [5] Afanas'ev V.G. Social'naya informatsiya i upravlenie obshchestvom. – M.: Politizdat, 1975. – 480 s., – S. 69.
- [6] Amonashvili SH.A. Lichnostno-gumannaya osnova pedagogicheskogo processa. – Minsk: Izd-vo “Universitetskoe”, 1990. – 560 s.
- [7] Vasil'kov L.M., Prokopenko L.I. Modelyuvannya situacij u praktici pidvishchennya kvalifikatsii kadriv // Rad. shk. – 1980. – № 8. – S. 81–84.
- [8] Gluzman A.V. Universitetskoe pedagogicheskoe obrazovanie: opyt sistemnogo issledovaniya. – K.: Izd. centr “Prosvita”, 1997. – 307 s.
- [9] Glushkov V.M. CHto takoe kibernetika? – M.: Pedagogika, 1975. – 63 s.
- [10] Sknar' V.K. Informacionnoe obespechenie povysheniya kvalifikatsii pedagogicheskikh kadrov srednej obshcheobrazovatel'noj shkoly (na materialah USSR): Avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / NII pedagogiki USSR. – K., 1978. – 24 s.
- [11] Litvinov A.N. Mikro-EVM v shkolah Francii // Sov. pedagogika, 1986. – № 2. – S. 114–119.
- [12] Mashbic' YU.I. ta in. Osnovi novih, informacijnih tekhnologij navchannya. – K.: Znannya, 1997 – 262 s.
- [13] Apatova N.V. Informacionnye tekhnologii v shkol'nom oborudovanii. – M.: RAO, 1994. – 228 s
- [14] Kuz'mins'kij, Anatolij Ivanovich. Teoretiko-metodologichni zasadi pislyadiplomnoi pedagogichnoi osviti v Ukraïni : dis... d-ra ped. nauk: 13.00.04 / Kuz'mins'kij Anatolij Ivanovich ; In-t pedagogiki i psihologii prof. osviti APN Ukraïni. – K., 2003. – 443 s.
- [15] V. Bykov, “ICT Outsourcing and New Functions of ICT Departments of Educational and Scientific Institutions”, Information Technologies and Learning Tools, № 30(4), 2012, [online]. Available:<http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/717>. (in Ukrainian)
- [16] Kuchaj O. Formirovanie informacionnoj kompetencii – odna iz vedushchih zadach podgotovki budushchego uchitelya // Vektor nauki Tol'yatinskogo gosudarstvennogo universiteta. – Seriya: “Pedagogika i psihologiya”. – 2010. – № 1(1). – S. 23-25.
- [17] Kuchaï O. V. Teoretichni i metodichni zasadi pidgotovki maïbutnih uchiteliv pochatkovih klasiv zasobami mul'timediïnih tekhnologij u vishchih navchal'nih zakladah Pol'shchi / za red. A.I. Kuz'mins'kogo. – CHerkasi: vidavec' CHabanenko YU. A., 2014. –361 s.
- [18] Kuchaï O. V. Vikoristannya mul'timediïnih tekhnologij u pidgotovci vchiteliv pochatkovih klasiv : navchal'niï posibnik. – CHerkasi : vidavec' CHabanenko YU. A., 2015. – 52 s.